

An Investigation on the Individual Value Preferences of Teacher Candidates at an Art and Craft Teaching Department: The Case Of Ataturk Education Faculty

Sehnaz Yalcin Wells*
Marmara University

Abstract

The aim of this research is to examine the relational analysis of gender and class parameters in the value preferences of students studying at the Division of Art and Craft Education in Marmara University. Relational scanning model was used as the method of the research. The research is based on first and fourth grade students studying at the Marmara University Ataturk Education Faculty Fine Arts Education Art and Craft Department. This research was carried out during the 2012-2013 academic year. 148 students studying in eight main arts workshops in the branch of painting teachers were taken as the sample group. Data gained during the research was collected using the Schwartz Values Theory measurement. Research findings indicate that achievement, benevolence and security sub-dimensions of the measurement show significant differences according to gender differences. This difference is in favor of female students with them getting higher scores in the achievement, benevolence and security sub-dimensions of the measurement.

Keywords: Values, value ranking, demographic qualities

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Öğretmen Adaylarının Bireysel Değer Tercihlerinin İncelenmesi: Atatürk Eğitim Fakültesi Örneği

Özet

Bu araştırmanın amacı, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan öğrencilerin değer tercihlerinin cinsiyet ve sınıf değişkenleri arasındaki ilişki analizinin incelenmesidir. Araştırmanın yönteminde ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Anabilim Dalında okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılı içerisinde yapılmıştır. Çalışma grubu 8 anasat atölyesinde okuyan toplam 148 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veriler Schwartz Değerler Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ölçeğin başarı, yardımseverlik ve güvenlik alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu fark kız öğrencilerin lehinedir. Kız öğrencilerin bu ölçeğin başarı, yardımseverlik ve güvenlik alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Değerler, değer sıralaması, demografik özellikler

* **Sehnaz Yalcin Wells** is an assistant professor at the Division of Art and Craft Education in Marmara University, Turkey

Giriş

Her türlü sosyal alan için önemli olan değer, çok farklı disiplinler tarafından ele alınmış, çıkış noktasına bağlı olarak da birbirinden az çok farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Değer, kavramı Latince “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen valere kökünden türemiştir (Aydın, 2011: 39). Türk Dil Kurumu nun Türkçe Sözlüğünde ise (1988, I, 345) bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü; bir şeyin değdiği karşılık, kıymet olarak açıklanmaktadır. Bir başka tanımında, nesne ve olayların insanca önemini belirleme niteliği dir (Hançeroğlu, 1989: 54) diye geçmektedir. Güngör (1998) ise insanlara yardımcı olmanın iyiliği hakkındaki inancımız bizim insan ilişkileriyle ilgili hayat tecrübelerimizden doğmuştur ve bunun içinde birden fazla inancın katkısının önemli olduğu üzerinde durmuştur. Schwartz (1992) ise insanların kendileri de dahil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek için kullandıkları ilkelerdir yani bireyin ya da diğer toplumsal oluşumların yaşamına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önemlilikleri farklılık gösteren, arzu edilen amaçlar değerleri oluşturur diye açıklamaktadır. Schwartz’a (1992) göre değer a) fikir kavram veya inançlardır, b) beklenen sonuç ve davranışlarla ilişkilidirler, c) durum ötesidir, d) davranış ve olayların seçim ve değişimine yol göstericidir, e) taşıdıkları öneme göre sıralanırlar. Schwartz değerler üzerine temellenen modelinde motivasyonel olarak 10 değer tipi belirlemektedir. 10 değer tipi, dünya kültürlerinde kabul edilen temel değerlerin geniş bir dağılımını kapsar. Bu 10 değer güç, başarı, hazcılık, uyarılm, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, gelenek, uyum ve güvenlik olarak sıralanmıştır. (Schwartz, 1992 den aktaran Mehmedoğlu, 2007). Rokeach’e göre (1973) değer, kişisel ve sosyal olarak tercih edilen belli bir davranış tarzı veya varoluşun temel amacı hakkında uzun süreli bir inanıştır. Değer sistemi ise, tercih edilen davranış tarzları veya varoluşun temel amacı hakkında uzun süreli inançların örüntüsüdür. Yukarıda sözü edilen değerlerin eğitimle ilişkisi sözkonusudur.

Toplumlar varlıklarını, kültürlerini kuşaktan kuşağa aktararak sürdürürler. Bu kültür aktarımı, eğitim yoluyla gerçekleştirilir. “Eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.” (Demirtaş ve Güneş: 2002 den aktaran Tanıt, 2007: 23). Bu süreçte eğitim insanoğlunun sahip olduğu değerlerini de içerirken kültürün aktarıldığı sosyal sistem içinde aktarılan kültürün bir parçası olarak değerleri oluşturur. Öğrenim görülen okullar, cinsiyet, aile fertlerinin eğitim düzeyleri, geliri, doğup büyüdüğü yerler gibi faktörler davranışların yönlendirilmesine ve değer farklılıklarına neden olmaktadır. İyi ve doğru üzerindeki yargı, duygu ve düşünceleri içerir. Yargı, davranışların yönlendirilmesini sağlarken tercih seçimlerinde de öncülükleri belirler.

Sanat Eğitimi kültürel değerlerin aktarılmasında ve gelişmesinde en önemli unsurlardan biridir. Sanatsal deneyimler hızlı hareket eden ve değişen toplumumuzda duyarlı insan modelini ortaya çıkarmaktadır. Aydın’ın da (2010) dediği gibi sanat eğitiminde de kazanılması gereken değerler daha okul öncesi dönemden şekillenmeye başlamaktadır ki kendine güven duygusu kazanan çocuk birçok konuda kendisini güçlü hissetmeye başlarken bunun sonucu olarak da girişimci bir ruha sahip olmakta ve başarılı bir birey olarak şekillenmeye başlamaktadır. Özol’un da (2012) belirttiği gibi okul çağlarında uygulanacak duyuşsal akıl geliştirici eğitim anlayışının yetişkinliğe dek kişilik değişimine katkısı olmaktadır. Böylece daha geniş açılı bir duyuşsal alan ve yaratma olanağı da sağlanırken kişilik gelişimide sağlanacaktır.

Sanat, bireyin sosyal ilişkileri, işbirliği ve yardımlaşma, doğruyu seçme ve ifade edebilme, üretken olma, bir işe başlayıp bitirebilme ve bunun sevincini yaşama, açısından önem arz etmektedir (Yolcu, 2009). Sanatın kendi iç değerleriyle eğitim alanına, eğitimin ise,

sanattaki anlam yüklü değerlerin insanlara mal olmasına önemli katkısı bulunmaktadır (Özol, 2012:10).

Günümüzde insan ilişkilerinde meydana gelen sorunların temelinde, teknolojik gelişmelerin getirdiği hızlı ve günübürlük yaşamının etkileriyle duyarlı insan modelinin yeterince geliştirilememesi yatmaktadır. Bu nedenle artık insanın insani değerlerine sahip çıkması, insan ve doğa sevgisi, dostluk, kardeşlik gibi bağların geliştirilmesi çabası, bütün eğitim alanları ile birlikte sanat eğitiminin de esas amaçları olarak yerli yerine oturtulmak zorundadır (MEB, 2010). Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Klavuz Kitabı'nda "Bireysel ve Toplumsal Amaçlar" içinde, değerlere ilişkin şu amaçlara yer verilmiştir;

- Öğrenciye yaşamı ve doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
- Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak,
- Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,
- Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
- İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendine saygı duyduğu kadar başkalarına da saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
- Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
- Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmak (MEB, 2010:10).

Bu maddelerde görüldüğü gibi görsel sanatlar derslerindeki kazanımlarda da değerlerin önemi vurgulanmaktadır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problemini "resim öğretmenliği 1. ve 4. sınıfa devam eden öğrencilerin değer tercihleri cinsiyet ve sınıf seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?" sorusu oluşturmaktadır.

Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı, Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin değer tercihlerinin sosyo demografik özelliklerle ilişkisini araştırmaktır. Yapılan literatür taramasında, resim-iş öğretmenliği anabilim dalında okuyan öğrenciler üzerinde değerler tercihi ile ilgili herhangi bir araştırmaya raslanmamış olması araştırmanın önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların resim öğretmenliği/görsel sanatlar eğitimi alanına katkı sağlayacağı ve alan yazındaki boşluğu dolduracağı umulmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, değişkenler arasında değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Bu modelde betimlemeler, varolanın belli standartlara uyan ölçülerini bulmaya çalışmaktan çok, birey, sınıf vb. durumlar arası ayrımların belirlenebilmesi amacına dönüktür. Doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmek önemlidir. Bu yöntemde durumlar arasındaki ilişkileri tesbit etme, genellemelere varma yorumlama yapma vardır (Karasar, 2003).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunda toplam 148 öğrenci bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada "Schwartz Değerler Listesi" kullanılmıştır. Schwartz H. Shalom tarafından geliştirilen Schwartz Value Survey (SVS)/ Schwartz Değerler Ölçeği (SDÖ)nde bireylerin değer önceliklerini ortaya koymak amacıyla tasarlanan soru formu insan olmanın evrensel gereğinden türetilen toplam 10 değer boyutu içermektedir. Değerler, -1'den 7'ye kadar derecelendirilmiş, toplam 57 değerden oluşmaktadır. Katılımcılar toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıkları öneme göre -1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirmelerini gerçekleştirmişlerdir. Ölçekte 10 alt boyut bulunmaktadır. Kuşdil ve Kağıtcıbaşı (2000), tarafından yapılan çalışmada değer boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre; değerler için Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının .51 ile .77, değer grupları için .77 ile .83 arasında değiştiği görülmüştür. İç tutarlılık katsayıları evrenselcilik için .77, iyilikseverlik için .76, hazcılık için .54, güç için .75, başarı için .66, uyarılma .70, özyönelim .69, geleneksellik .63, uyma .51, güvenlik için .59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için .80, yeniliğe açıklık değer grubu için .81, özaşkınlık değer grubu için .81, özgenişletim değer grubu için .84 hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda değişkenlerin betimsel olarak istatistiksel değerleri verilmiştir. Öğrencilerin cinsiyete ve sınıf düzeylerine göre bireysel değerler tercihlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını bulmak için "t testi" analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler "SPSS for windows 11.0" programında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırma sürecinde elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Bağımsız Değişken Kapsamındaki Bazı Özellikleri

Değişken	Nitelik	f	%
Cinsiyet	Kadın	111	75
	Erkek	37	25
	Toplam	148	100
Sınıf	1.Sınıf	75	50.7
	4.sınıf	73	49.3
	Toplam	148	100
Yaş	18 ve altı	15	10.1
	26-38	108	73.0
	33-39	25	16.9
	Toplam	148	100

Tablo 1’de verilen bulgular, çalışma grubunun %75’ini kız, %25’ini ise erkek öğrencilerin oluşturduğunu göstermektedir. Bu sonuca göre çalışma grubundaki kız oranının erkeklerin üç katı olduğunu söyleyebiliriz. Aynı Tablodaki verileri okumaya devam ettiğimiz zaman, çalışma grubunda bulunan öğrencilerin %50.7’sinin 1.sınıfa, %49.3’ünün de 4.sınıfa devam ettiğini görmekteyiz. Ayrıca yaş değişkeni ile ilgili verilen değerleri incelediğimiz zaman çalışma grubunun, %10.1’inin 18 ve altı, %73’ünün 26-38, ve %16’sını ise 33-39 yaş aralığında olduğunu görmekteyiz. Tablo 1’de yaş değişkenine göre verilen bu değerlerden de görülebileceği gibi çalışma grubunun yaklaşık dörtte üçü (%73) 26-38 yaş aralığındaki katılımcılardan oluşmaktadır. Bu katılımcılardan elde edilen veriler araştırma amaçlarına uygun olarak analiz edilerek aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Alt Boyut	N	$\bar{x}$	Ss
Güç	148	24,93	5,271
Başarı	148	29,73	4,493
Hazcılık	148	17,25	3,505
Uyarılım	148	16,52	3,128
Özdenetim	148	37,52	5,272
Evrensellik	148	56,07	8,052
Yardıms severlik	148	54,97	7,756
Geleneksellik	148	31,86	6,227
Uyum	148	23,64	4,018
Güvenlik	148	41,54	6,424

Tablo 2’de, öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına ait değer düzeylerini gösteren bulgular verilmiştir. Bu bulgulara göre, öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına ait değer düzeylerinin aritmetik ortalamalarının 16.52 ile 56.07 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin değer düzeyinin en yüksek olduğu alt boyut 56.07 ile “evrensellik” olurken, en düşük değer düzeyinin 16.52’lik aritmetik ortalama ile “uyarılım” olarak tespit edildiğini söyleyebiliriz. Yine Tablo 2’de verilen bilgilere göre dikkat çeken diğer bir bulgu ise, 54.97’lik aritmetik ortalama ile “yardımseverlik” alt boyutunun 2. sırada, 41.54’lük aritmetik ortalama ile “güvenlik” alt boyutunun 3. sırada görülmesidir. Bu sıralamaya göre öğrencilerin evrensellik, yardımlaşma ve güvenliği ön plana çıkaran değer alanlarına ait düzeylerinin diğer alanlara göre yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan öğrencilerin “evrensellik”, “yardımseverlik” ve “güvenlik” alt boyutlarındaki değer düzeylerine ait aritmetik ortalamalar ilk üç sırayı oluştururken, 16.52 aritmetik ortalama ile “uyarılım”, 17.25 aritmetik ortalama ile “hazcılık” ve 23.64’lük aritmetik ortalama ile “uyum” alt boyutlarına ait ortalamalar son üç sırayı meydana getirmektedirler.

Tablo 3. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin Cinsiyete göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Alt Boyut	N	$\bar{x}$	Ss
Güç	Kadın	25.25	4.90
	Erkek	24.00	6.22
Başarı	Kadın	28.48	4.88
	Erkek	17.18	3.66
Hazcılık	Kadın	17.45	2.84
	Erkek	16.36	5.08
Uyarılım	Kadın	37.89	5.74
	Erkek	36.46	7.65
Özdenetim	Kadın	55.71	7.79
	Erkek	52.78	7.29
Evrensellik	Kadın	60.75	6.83
	Erkek	24.00	3.86
Yardımseverlik	Kadın	32.23	5.99
	Erkek	22.56	4.31
Geleneksellik	Kadın	32.25	5.21
	Erkek	30.56	6.32
Uyum	Kadın	24.00	3.85
	Erkek	22.56	4.31
Güvenlik	Kadın	42.32	6.06
	Erkek	39.18	6.95

Tablo 3’de, katılımcıların Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri cinsiyet değişkenine göre verilmiştir. Buna göre kadınlara ait en yüksek aritmetik ortalama “evrensellik” alt boyutuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama “hazcılık” alt boyutuna aittir. Kadınların, “evrensellik” alt boyutuna yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalama 60.75, “hazcılık” alt boyutuna yönelik değer düzeyini gösteren aritmetik ortalama ise 17.45’dir. Tablo 3’de erkeklere ait verileri incelediğimiz zaman erkeklerin alt boyutlara yönelik değer düzeylerini gösteren en yüksek aritmetik ortalama 52.78 ile “özdenetim” olurken, 16.36’lık aritmetik ortalama ile “hazcılık” en düşük ortalamayı temsil etmektedir.

Tablo 3’de verilen aritmetik ortalamaları incelediğimiz zaman, kadınların alt boyutlara ait değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamalarının tüm alt boyutlar bazında erkeklerden yüksek olduğunu ve kadın erkek ortalamalarının tüm alt boyutlarda farklılaştığını görmekteyiz. Aritmetik ortalamalar arasında görülen bu farkın istatistiksel olarak nasıl okunması gerektiğini tespit etmek amacıyla t-testi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin Cinsiyete göre t-Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Güç	Kadın	111	25.25	4.90	146	1.254	.212
	Erkek	37	24.00	6.22			
Başarı	Kadın	111	28.48	4.88	146	1.973	.050*
	Erkek	37	17.18	3.66			
Hazcılık	Kadın	111	17.45	2.84	146	-.405	.686
	Erkek	37	16.36	5.08			
Uyarılım	Kadın	111	37.89	5.74	146	-1.123	.263
	Erkek	37	36.46	7.65			
Özdenetim	Kadın	111	55.71	7.79	146	1.464	.145
	Erkek	37	52.78	7.29			
Evrensellik	Kadın	111	60.75	6.83	146	1.390	.133
	Erkek	37	24.00	3.86			
Yardıms severlik	Kadın	111	32.23	5.99	146	2.009	.046*
	Erkek	37	22.56	4.31			
Geleneksellik	Kadın	111	32.25	5.21	146	1.252	.213
	Erkek	37	30.56	6.32			
Uyum	Kadın	111	24.00	3.85	146	1.906	.059
	Erkek	37	22.56	4.31			
Güvenlik	Kadın	111	42.32	6.06	146	2.622	.010*
	Erkek	37	39.18	6.95			

Tablo 4’de, kız ve erkeklerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına ait aritmetik ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları yer almaktadır. Çalışma grubunun Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin başarı alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(146)=1.973, p<.05$]. Kız öğrencilerin “başarı” alt boyut puanları ($X=28.48$), erkek öğrencilere ($X=17.18$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu, “başarı” alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yine “yardımseverlik” alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(146)=2.009, p<.05$]. Kız öğrencilerin “yardımseverlik” alt boyut puanları ($X=32.23$), erkek öğrencilere ($X=22.56$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu “yardımseverlik” alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Son olarak “güvenlik” alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(146)=2.622, p<.01$]. Kız öğrencilerin “güven” alt boyut puanları ($X=42.32$), erkek öğrencilere ($X=39.18$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu “güvenlik” alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin diğer alt boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 5. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyut	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss
Güç	1.Sınıf	75	24,26	5,086
	4.Sınıf	73	25,63	5,401
Başarı	1.Sınıf	75	29,57	4,801
	4.Sınıf	73	29,90	4,180
Hazcılık	1.Sınıf	75	16,84	3,683
	4.Sınıf	73	17,68	3,282
Uyarılım	1.Sınıf	75	16,26	3,398
	4.Sınıf	73	16,79	2,823
Özdenetim	1.Sınıf	75	37,57	4,505
	4.Sınıf	73	37,47	5,990
Evrensellik	1.Sınıf	75	55,53	7,865
	4. Sınıf	73	56,63	8,257
Yardımseverlik	1.Sınıf	75	55,40	7,376
	4.Sınıf	73	54,54	1,565
Geleneksellik	1.Sınıf	75	31,72	6,037
	4.Sınıf	73	32,01	6,456
Uyum	1.Sınıf	75	23,53	4,153
	4. Sınıf	73	23,78	3,898
Güvenlik	1.Sınıf	75	41,09	6,385
	4.Sınıf	73	42,00	6,371

Tablo 5’de, katılımcıların Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri sınıf düzeyi değişkenine göre verilmiştir. Tablo 5’e göz attığımız zaman, 1.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaların 16.26 ila 55.53 arasında değiştiğini ve ilk üç sırayı “evrensellik” (X= 55.53), “yardımseverlik” (X=55.40) ve “güvenlik” (X=41.09) alt boyutlarına yönelik aritmetik ortalamaların oluşturduğunu görmekteyiz. Aynı tablodaki verilere göre, 1.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren en düşük üç aritmetik ortalamaların ise “uyarılım” (X=16.26), “hazcılık” (X=16.84) ve “uyum”(X=23.53) alt boyutlarına ait ortalamaların olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 5’de 4.sınıf öğrencilerine ait verileri incelediğimiz zaman, Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaların 16.79 ila 56.63 arasında değişmekte olduğunu görmekteyiz. Yine Tablo 5’e göre 4.sınıf öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik verilen aritmetik ortalamaları en yüksek değerden en düşüğüne doğru sırladığımız zaman ilk üç sırada “evrensellik” (X=56.63), “yardımlaşma” (X=54.54) ve “güvenlik” (X=42.00) yer alırken son üç sırada ise “uyarılım” (X=16.79), “hazcılık” (X=17.68) ve “uyum” (X=23.78) yer almaktadır.

Tablo 5’i bir bütün olarak ele aldığımız zaman, 1. ve 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaları arasında farkların olduğunu görmekteyiz. Alt boyutlara ait bu aritmetik ortalamalar arasındaki farkın istatistikî olarak anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilen t-testi analizi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine göre t-Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Sınıf	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Güç	1.Sınıf	75	24,26	5,086	146	-1,581	,116
	4.Sınıf	73	25,63	5,401			
Başarı	1.Sınıf	75	29,57	4,801	146	-,446	,656
	4.Sınıf	73	29,90	4,180			
Hazcılık	1.Sınıf	75	16,84	3,683	146	-1,472	,143
	4.Sınıf	73	17,68	3,282			
Uyarılım	1.Sınıf	75	16,26	3,398	146	-1,026	,306
	4.Sınıf	73	16,79	2,823			
Özdenetim	1.Sınıf	75	37,57	4,505	146	,108	,914
	4.Sınıf	73	37,47	5,990			
Evrensellik	1.Sınıf	75	55,53	7,865	146	-,828	,409
	4. Sınıf	73	56,63	8,257			
Yardımseverlik	1.Sınıf	75	55,40	7,376	146	,667	,506
	4.Sınıf	73	54,54	1,565			
Geleneksellik	1.Sınıf	75	31,72	6,037	146	-,286	,775
	4.Sınıf	73	32,01	6,456			
Uyum	1.Sınıf	75	23,53	4,153	146	-,394	,694
	4. Sınıf	73	23,78	3,898			
Güvenlik	1.Sınıf	75	41,09	6,385	146	-,858	,393
	4.Sınıf	73	42,00	6,371			

Çalışma grubunun Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(146)= -1,581, p>.05]; [t(146)= -,446, p>.05]; [t(146)= -1,472, p>.05]; [t(146)= -1,026, p>.05]; [t(146)= ,108, p>.05]; [t(146)= -,828, p>.05]; [t(146)= ,667, p>.05]; [t(146)= ,286, p>.05]; [t(146)= -,394 , p>.05]; [t(146)= -,858, p>.05].

Tablo 6’da verilen t-testi analiz sonuçlarını incelediğimiz zaman, 1. ve 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamalar arasındaki farkın istatistikî açıdan anlamlı olmadığını görmekteyiz (p>.05). Bir başka deyişle, kız ve erkek öğrencilerin değer tercihlerine ilişkin görüşleri birbirine benzerdir diyebiliriz. Ancak “evrensellik” alt boyutuna göre 4.sınıf düzeyinde (X=56.63) iken 1.sınıf düzeyinde (X= 55.53) olduğu görülmektedir. Buna göre “evrensellik” değerinin 4.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 1. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu söylenebilir. “Yardımseverlik” alt boyutunda da 4.sınıf düzeyinde (X=54.54) iken 1.sınıf düzeyinde (X=55.40) olduğu görülmektedir. Buna göre “yardımseverlik” alt boyutunun 1.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 4.sınıf düzeyindeki

öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak “güvenlik” alt boyutunda da 4.sınıf düzeyinde (X=42.00) iken 1.sınıf düzeyinde (X=41.09) olduğu görülmektedir. Buna göre “güvenlik” alt boyutu 4.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 1. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 5 ile Tablo 6’yı birlikte ele aldığımız zaman, 1.sınıfa devam eden öğrencilerle 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaları arasında matematiksel olarak farklar olduğunu görmekteyiz. Fakat grupların aritmetik ortalamaları arasındaki söz konusu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yine her iki grup için en yüksek aritmetik ortalamalar “evrensellik”, “yardımlaşma” ve “güven” alt boyutlarına ait değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamalardır. İlk üç en yüksek aritmetik ortalamalar arasındaki bu benzerlik en düşük son üç alt boyutta da aynı çıkmıştır. En düşük üç aritmetik ortalama, “uyarılım”, “hazcılık” ve “uyum”dur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmen adaylarında Schwartz Değerler Tercih Ölçeğinin alt boyutlarına ait değer düzeylerinin aritmetik ortalamasında en yüksek ortalamalar sırasıyla *evrensellik*, *yardımseverlik* ve *güvenlik* alt boyutlarında yer almaktadır. Bu sıralamaya göre öğrencilerin *evrensellik*, *yardımlaşma* ve *güvenliği* ön plana çıkaran değer alanlarına ait sıralamalarının azda olsa diğer alanlara göre yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Aritmetik ortalama ile *uyarılım*, *hazcılık* ve *uyum* alt boyutlarına ait ortalamalar ise son üç sırayı oluşturmuştur. Bu bulgu, Kağıtçıbaşı ve Kuşdil’in görüşü ile desteklenmektedir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise öğretmenlerin genelinde en yüksek önemi *evrenselcilik*, *güvenlik* ve *iyilikseverlik* alt boyutlarına verdikleri (Dilmaç, 2008: 86) ifade edilmektedir. *Yardımseverlik* değerinin önemi Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu (2002) ile İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün’ün (1999) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Yine, Alnıaçık ve Yılmaz’ın (2008) yaptıkları araştırmada da en fazla *iyilikseverlik* ve *evrenselcilik* değerlerinin tercih edilmesi de çalışmayı desteklemektedir. Schwartz’a (1992) göre de *evrensellik* ve *yardımseverlik* değerleri birbirleri ile uyumluluk içindedir. *Yardımseverlik*, yakın çevredeki diğer insanların refahına odaklanırken, *evrensellik* ise, tüm insanların ve doğanın refahının anlaşılmasına, değer kazanmasına ve korunmasına odaklanır. *Evrensellik alt* boyutunun 1. dercede önemli olması resim öğrencilerinin kendini aşma evrene mal olma isteği ile örtüştürülebilir. Resim öğrencilerinin sanat yoluyla dünyaya açılan penceresi bulunmaktadır. Bu nedenle buradaki bilincin oluşmasında evrensellik değeri önem kazanabilmektedir. İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün’ün (2002) çalışmasında da en fazla tercih ettikleri 5 değer olarak; *bireyselliğin artması*, *geleneksel dindarlık*, *evrensellik*, *iyilikseverlik* ve *kuralcı örüntülemeye yer verilirken* Özkul (2007) tarafından yapılan çalışma da benzerlik içermektedir. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil’in *uyarılım*, *geleneksellik* değerlerine daha düşük önem dereceleri verildiği sonucundaki (Aydın 2005: 52) *uyarılım* resim öğretmeni adayların değer tercihleriyle bağdaşırken *geleneksellik* farklılık göstermiştir. Gelenekselliğin farklılık gösterme nedeni olarak hayatın sunulmalarından farklılık yaratmadaki araştırmacı kişilikle sanatçı farklılaşması arayışlarının öğretmenlik değerleriyle ilişkilendirilmesinden dolayı olabileceği düşünülebilir. Burda da öğretmenlik altyapısı ile ilerleyen adayların *güvenlik* alt boyutu da dahil olmak üzere bencil duygularını aşarak diğer insanların refahına önem verdikleri söylenebilir. *Güvenlik* değeri Yıldız, Taşkiran ve Çiçek (2011)’in çalışmasında da en fazla tercih edilen değerler arasındadır. En alt sırada tercih edilen alt boyutlarda gördüğümüz *uyarılım* Shwartz’a göre (1992) bireyin değişim ihtiyacının en üst düzeyde olması *haz* değerinde ise kişinin kendi isteklerini ön planda tutması olarak belirtilmektedir. Sağnak’ın (2003) yapmış olduğu araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin

neşe değerini okul müdürlerinden daha öncelikli tercih ettiklerine dönük araştırma bulgusu cinsiyet farkı gözetmeden öğretmenlerin *hazcılık* değerlerine önem verildikleri görüşü üzerinedir. Fakat resim öğretmenliğindeki çalışmada her iki cinsiyette de *uyum* ve *hazcılık* sonlarda çıkmıştır. En alt düzeyde tercih edilen *zevk*, *heyecanlı bir hayat*, *hırslı olmak* ve *bağlılık* değerleri Aydın'ın (2005) çalışmasında da benzerlik göstermektedir. Son 3 değeri oluşturan değerlerden *uyarılım* bireyin değişim ihtiyacı en yüksek düzeyde hareket etme isteğinden türemiştir. *Haz* ise değerinin motivasyonel kaynağında kişinin kendi isteklerinin önem derecesini vurgulamaktadır. Bu değerler insanları sanat gibi kendi kişisel ilgilerini geliştirmeye motive ederler. Şahin Fırat ve Açıkgöz'ün(2012) güzel sanatlar çalışmasında *uyarılım* ve *hazcılığın* ilk değerler arasında resim öğretmenliğinde ise son sıralamada görülmesi nedeninin resim öğretmenliğinde güzel sanatlara göre atölye saatlerinin daha az olması ve formasyon derslerinin daha yoğun verilmesiyle ilgili olabileceği söylenebilir. Buradaki sonuçlardan *hazcılığın* az oluşu da sonuç olarak bireysellikten öte daha *evrensel* olduklarıyla, öğretmenlik mesleği şartlandırmasıyla ve atölye ders saatlerini azaltılması ile ilişkilendirilebilir. 3. düşük değer olan *uyum* ise yaratıcılığın altında yatan duygu ile ters düşmektedir. Burda resim öğrencilerinde uyumdan öte farklılık ortaya koyma ve bu farklılığın herkeze görülmesi ve kabul edilebilmesinin daha önemli olduğu görüşünün hakim olduğuyla ilişkilendirilebilir.

Yapılan çalışmalarda Kağıtçıbaşı ve Kuşdil'in de (2000) değindiği gibi değer tercih sıralamalarındaki farklılıklar farklı zamanlarda yapılan çalışmalardan da kaynaklanabilmektedir ki buda değerlerin değişime açık olduklarının göstergesidir. Burada zaman değişimiyle birlikte kültürel farklılıklar ve hangi branşın öğretmeni olacağı da nedenler arasında sayılabilir. Değer yargılarının birbirleriyle ilişkili bir şekilde olduğu ve zaman, durum gibi faktörlere göre değişebileceği sonucu çıkarılabilir.

Öğrencilerin bireysel değer tercihlerinin cinsiyete göre farklılık durumu

Aritmetik ortalamada kız öğrencilerde *evrensellik* alt boyutunun en yüksek ve erkeğin çok üstünde olduğu görülmektedir. Bu boyut altında yer alan değerler; eşitlik, barışçıl bir dünya, doğa ile uyum, güzel bir dünya, sosyal adalet, fikir özgürlüğü, çevreyi koruma ve içsel uyumdur (Tanıt, 2007). Burada araştırma sonucunu sanatın evrensel oluşu ile ilişkilendirilebilirken kız öğrencilerde evrenselliğin erkek öğrencilerden çok daha yüksek olması ise Türk kültüründen gelen kızlarda dışarı açılma, eşitlik, barışçıl yaşam sosyal adalet isteğinin gereğinden olabilir. Cinsiyet değişkeni ile *evrensellik* alt boyutu arasındaki kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından daha *evrenselci* olduğu ile ilgili bulgular (Başçıfçi, Yanpınar, ve Ergül, 2011; Bacanlı, 1999; Yılmaz, 2009; Coşkun, 2009) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla desteklenir niteliktedir. Kız ve erkek öğrencilerde alt sıralarda beliren *hazcılık* ise Şahin Fırat ve Açıkgöz'ün (2012) araştırmasıyla zıtlık yaratmaktadır. Bunun nedeni katılımcıların güzel sanatlar değilde resim öğretmenliği eğitimi alması ile ilişkilendirilebilir. *Hazcılıkta* bireysel zevk ve haza yönelim hayattan tat almaktan öte resim öğretmenlik mesleğini elde ediceklerinden dolayı oluşan şartlanma olabileceği ve daha toplumsal değerlere önem verdikleri üzerine yorumlanabilir. Başçıfçi ve diğ. (2011) nin araştırmasında, cinsiyet değişkeni ile *hazcılık* alt boyutu arasındaki ilişkide erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarından daha *hazcı* olduğu bulunmuştur. Resim Bölümü araştırmasında ise cinsiyet değişkeninde bu durumun aritmetik ortalamada azda olsa tam tersi çıkmasının nedeni bayan öğretmenlerde daha annelik duygusu, toplumsal rollerdeki yeri ile öğretmenliğe yaklaşımları ve öğretmenliğin bayan mesleği olarak görülmesi ve zevk alınması yani bireyselden öte daha topluma yönelik düşünceleri ile ilgili olabilir.

Şahin Fırat ve Açıköz'e göre (2012) öğretmenlerin cinsiyeti *başarı*, *hazcılık*, *evrensellik*, *geleneksellik* ve *güvenlik* alt boyutlarında kadınların lehinde anlamlı bir farklılık yaratmaktadır. Bu çalışmada da paralellik içeren bulgular belirtilmiştir. Dilmaç, Deniz ve Deniz'in (2009) yaptığı araştırmada *yardımseverlik*, *uyum*, *güvenlik* alt boyutları ortalamalarının da kız öğrencilerin lehine olduğu görülmektedir.

Kızlarda en yüksek alt boyut *evrensellik* iken erkekte en yüksek alt boyutun azda olsa *özdenetim* olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin, öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler arasında öncelikle araştırma ve incelemeyi içeren *özyönelim* değeri bağımsızlık boyutunu yine belkide bastırılmış kadınsal değerlere karşı erkeklerin daha özgür yaratıcı düşünce ve eyleme dayalı bağımsızlıklarını ortaya koymasıyla ilişkilendirilebilir. Bu boyut altında yer alan değerler; özgürlük, yaratıcılık, bağımsızlık, kendi amaçlarını belirleme, kendine saygı ve merak (Tanıt, 2007) ki bu da erkeklerin, kültürel yapıdaki yetişmesinden kaynaklanan daha baskın ve bencil karakterde olabilmesi kadınlarda ise daha çevreyle bütünleşme ve kendini kabul ettirmenin çabası içinde olduğunu düşündürmektedir.

Yapılan bu araştırma doğrultusunda Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik değişim içersinde öğretmen adaylarının bireysel değer tercihlerinde *başarı*, *yardımseverlik* ve *güvenlik* değerlerinin kızların lehinde olduğu bulgulanmıştır (Bkz. Tablo 4). Cinsiyet farklılığında *başarı*, *yardımseverlik*, *güvenlik* alt boyutlarının öğretmenlik mesleğine aday resim öğretmenlerimizde kız öğrencilerin lehine önemli yani anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3'de, kız ve erkek öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına ait aritmetik ortalamalar arasındaki farklılığı içeren bulguda Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin *başarı* alt boyutuna yönelik kızların değer düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu bulgu, Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin *başarı* alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Türk kültüründe, yaratıcı düşünce ile ilgili ilk çalışma 1974-1975 yılları arasında Samurçay tarafından 60 lise öğrencisi üzerinde Meunier'in yaratıcılık testi kullanılarak yapılmış ve sonuçta kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yaratıcı düşündükleri ortaya çıkmıştır (Samurçay, 1976: dan aktaran Tanıt, 2007: 20). Buradaki yaratıcılığın ön planda olması da resimde başarıyı desteklemektedir. *Başarı* değerinin amacında yeteneğin sergilenmesi doğrultusunda kişisel başarı önem kazanır. Böylelikle daha bireysellik ve öne çıkma duygusu kendini gösterme ve kanıtlama arzusu içindeki kız öğrenci için *başarı* alt boyutu daha önem kazanabilir. Duyuşsal özellikler, bireylerin göstermiş oldukları *başarı* ve performans süreçlerinde önemli katkıda bulunmaktadırlar (Paykoç, 1995). Araştırma duyuşsal özellikleri fazla olabileceğini söyleyebileceğimiz kız öğrencilerin lehine çıkan sonuçları destekler durumdadır. Başarılı, yetkin, hırslı olmayı içeren *başarı* alt boyutu belkide kadınların bastırılmış olan günümüzde ise ön plana geçme hırslarının bir göstergesidir. Başarı belli bir yaşam standardına ulaşmayı arzuladıklarını, bununla beraber, gelecekteki yaşamlarında öğretmenliğin kendilerine mezuniyetten sonra kazanılmış olarak gördükleri statüyü sağlayabilme gerçeğini benimsediklerini de göstermektedir. Türk kültüründe bayanlara ilişkin özellikler duygusal olmaları işbirliği içinde bulunmaları, ilgili olmaları erkeklerin daha bağımsız olmaları gibi ifadelerle dile getirilirken bu gibi görüşlerin değerler sistemini etkilediği Temel ve Aksoy (2001) tarafından da vurgulanmıştır.

Güç değeri maddi zenginlik, sosyal saygınlık, prestij, kontrol, otorite sahibi olma gibi alt değerleri içermektedir. *Başarı* değerinde ise kişisel yeterlilik açısından kişisel başarı

öndedir. Schwartz'ın değer kuramına göre başarı ve güç kendini geliştirme açısından aynı grupta yer alır ve birbirleri ile uyumlu değer tipleri olduğu belirtilmektedir (Schwartz, 2012). Buradaki çalışmada ise *başarı* cinsiyet değişkeninde kızlarda birinci sırada olması *güçün* ise ilk üçte görülmemesi dikkat çekicidir. Bu kızların daha çok *güç* değilde *başarı* odaklı olduğunu göstermektedir. *Güç* alt boyutunda ise resim öğrencilerinde yönetimsellikten çok iç değerleri ile ilgilerinin daha fazla olduğu ve henüz öğrenci olmalarından dolayı *güç* değerinin az da olsa başarının altında kalmasıyla ilgili olabileceği düşünülebilir.

Yardıms severlik alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin *yardıms severlik* alt boyut puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu *yardıms severlik* alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. *İyilikseverlik* veya *yardıms severlik* aile, arkadaşlar ve yakın çevrenin refahını korumak ve artırmak ile ilgilidir. Burada çıkan *yardıms severlikte* barışçılığın, dürüstlüğün ve dostluğun önemsendiği düşünülürken ayrıca öğrencilerin öğretmenlik yaklaşımı içgüdüleriyle cinsiyet farklılığında kız öğrencilerin lehine olması annelik içgüdüüne de bağlanabilir. Yardıms severlik daha öze/içe yöneliktir yani içsel bir değerdir bu yönden de sanatçı yapısının aynı zamanda iç dünyaya da yönelik olması açısından da bayanların daha içsel duygularla yaşadığının da belirtisi olabileceği düşünülebilir. Aynı zamanda sanat genel olarak bireysel yapılan bir uğraştır. Bireysel ürün çıkaran bireyin yardımlaşmayı önemsemesi de doğal bir sonuçtur. Sonuçta ortaya çıkarılan üründe de paylaşım olacaktır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha *uyumlu* olduğu görülmektedir. Kız öğretmen adaylarının daha uyumlu olduğu sonucu (Başçifçi ve diğ., 2011, Yılmaz, 2009, Coşkun, 2009) tarafından yapılan araştırmalarda da kız öğrencilerin lehine bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırmamızın desteklediğini göstermektedir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak kız öğretmen adaylarının daha *yardıms sever* olduğu ve karşılaştıkları durumlar karşısında daha uyumlu oldukları da görülmektedir.

Güvenlik alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin *güven* alt boyut puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgu güvenlik alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin diğer alt boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Güvenlik altında yer alan değerler; sosyal düzen, aile güvenliği, ulusal güvenlik, sağlık ve aitlik duygusudur (Tanıt, 2007). Değerler insanın düşüncesi duygusu ve davranışlarını etkilemektedir. Pek çok sosyal bilimci değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu düşünmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). İnsan duygu ve düşüncesindeki davranışlar bu araştırmaya sonuçlarındaki *güvenliğin* kız öğrenciler lehine ön planda olması belkide toplumsal düzenin önemli oluşuyla bağdaşırken öğretmenlik eğitimi ile de ilişkilendirilebilir. Öğretmenlik mesleğini elde edecek olan adayların daha muhafazakar düşünce ve davranış tutumları içerisinde olabilecekleri de düşünülebilir.

Öğrencilerin bireysel değer tercihlerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık durumu

Katılımcıların Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri sınıf düzeyi değişkenine göre 1. ve 4. sınıfta değişmeyip ilk üç sırayı *evrensellik*, *yardıms severlik* ve *güvenlik* alt boyutlarına yönelik aritmetik ortalamaların oluşturduğu görülmektedir. 1. ve 4. sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren en düşük üç aritmetik ortalamasının ise *uyarılım*, *hazcılık* ve *uyum* alt boyutlarına ait ortalamaların olduğu ifade edilebilir.

1. ve 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaları arasında farkların olduğu görülmektedir. Alt boyutlara ait bu aritmetik ortalamalar arasındaki farkın istatistikî olarak anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilen t-testi analiz sonuçlarını inceldiğimiz zaman, 1. ve 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamalar arasındaki farkın istatistikî açıdan anlamlı olmadığı söylenebilir. Bir başka deyişle, kız ve erkek öğrencilerin değer tercihlerine ilişkin görüşleri birbirine benzerdir denilebilir. Ancak *evrensellik* alt boyutuna göre 4.sınıf düzeyinin az da olsa daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre *evrensellik* alt boyutunda 4.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 1. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu söylenebilir. *Yardımseverlik* alt boyutunda 1.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 4. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak *güvenlik* alt boyutunda da 4.sınıf düzeyindeki öğrencilerin 1. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre az da olsa yüksek olduğu ifade edilebilir.

1.sınıfa devam eden öğrencilerle 4.sınıfa devam eden öğrencilerin Schwartz Değerler Tercihi Ölçeğinin alt boyutlarına yönelik değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamaları arasında matematiksel olarak farklar olduğu görülmektedir. Fakat grupların aritmetik ortalamaları arasındaki söz konusu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yine her iki grup için en yüksek aritmetik ortalamalar *evrensellik*, *yardımlaşma* ve *güven* alt boyutlarına ait değer düzeylerini gösteren aritmetik ortalamalardır. Sanatın evrenselliğinin söz konusu olması ve doğal olarakta 4. sınıfların *evrenselliğinin* 1. sınıfa göre artması ve en önemli boyut olarak sınıflarda görülmesi sanatın evrensel olmasının düşüncesi ile ilgili olduğu düşünülebilir ve bu bağlamda beklenen bir sonuçtur.

İlk üç en yüksek aritmetik ortalamalar arasındaki bu benzerlik en düşük son üç alt boyutta da aynı çıkmıştır. En düşük üç aritmetik ortalama, *uyarılım*, *hazcılık* ve *uyumdur*. Sarıcı Bulut'a (2013) göre 4. sınıf öğrencilerinin heyecanlı bir yaşantı, cesur olmak ve değişken bir hayat eğilimleri 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin bu konudaki eğilimlerinden daha yüksek olduğu üzerinedir. 4. sınıf öğrencilerinin eğitimlerinin son aşamalarında oldukları göz önüne alındığında bulguların okul sonrası hayata geçişlerinde ekonomik bağımsızlığı elde etme, iş bulma, kendi ayakları üzerinde durabilme gibi endişe duygusunun içinde bulunduğu bir süreçte olmalarından kaynaklı olabilir. 1. ve 4. sınıf üniversite öğrencilerinin mesleki değer ve tercihlerinde küçük farklılıklar olduğu da düşünülebilir. Dilmaç, Ertekin, ve Yazıcı, (2009) dediği gibi değerlerin ortaya çıkmasının yanında yerleşmesinde de sosyal onay önemli bir yer teşkil etmektedir. Böylece sosyal onayı bekleyen öğretmen adaylarında ilk senelerindeki *yardımlaşma* alt boyutunun azda olsa daha yüksek olması sosyal onaya toplumun içinde kabul edilme ihtiyacına daha çok gereksinim duymasından olabilir. Sosyal onayı alan öğrencideki *yardımlaşma* alt boyutunun 4. sınıfta az da olsa düştüğü söylenebilir. Bu nedenle de öğretmeni diğer meslek gruplarından ayıran mesleki değerlerin belirlenmesine ve bu değerler açısından eğitime de gereksinim vardır. Öğretmen adaylarının değer tercihlerinin kazanımları ve bu konuda farkındalığın artırılması yönünde çalışmalar onların öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutumları açısından önemli olabilmektedir. Güven alt boyutuna 4. sınıfta azda olsa daha fazla önem verilmesi ise yine mezuniyetin yaklaşması kendi ayakları üzerinde duracak bireyin geleceğini güven altında alma endişelerinin olması ve bu kaygıları yaşamasıyla ilgili olabileceği söylenebilir.

Öğretmen olacak adayın öğretmenlik mesleğine bakış açısından dolayı değer yargıları değişebilmektedir ve genel yargılar üzerine öğretmen olma şartlanmasıyla eğitimlerine başlayabildikleri söylenebilir. Diğer yandan güzel sanatlar fakültesine gelen adayların bakış

açıları ise sanatçı kimliği üzerine şekillenirken bu yöndeki değerlere bakışlarının daha farklı olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda sanatçılarda daha yüksek olması beklenen değerlerin düşük olduğu söylenebilirki sınıflara göre bakıldığında resim öğretmenliğinde okuyan öğrencilerde en düşük alt boyutlar olarak görülen *uyarılım*, *hazcılık* ve *uyum* sanatçılarda yüksek olması beklenirken öğretmen adaylarında düşük olabileceği yönünde düşünülebilir.

Öğretmenlerin farklı değerler sistemlerinden gelen öğrencilerle daha iyi iletişim kurması için yaşadığı toplumun değerlerini bilmesi sağlanırken daha nitelikli eğitim ve öğretim yapılmasının da gerekliliği vurgulanabilmesi açısından aktif bir eğitimle verilebilecek problem çözümlerine dayalı değerler eğitimi önem kazanmaktadır. Sarı'nın da (2005) dediği gibi öğretmenlikte değerler önemlidir. Bunlar sanat, kültürel yapı, kişilik özellikleri, algılar, amaçlar, kişinin sahip oldukları ve çevresel faktörlerle birlikte yoğrulurken bu değişkenlerin etkileşimleri birlikte incelenebilir.

Öğretmen adaylarına uygulanacak değerler araştırmaları, araştırmaların boyutları, mesleğe atıldıktan sonraki değer sistemlerini de kapsayan ve değer eğitimi uygulamalarını izleyebilecek şekilde genişletilebilir. Bu tür araştırmalarla öğretmen adaylarının eğitimsel ortamlarının planlanmasında dikkate alınabilir. Böylece hem öğretmen adaylarının kendi değer gelişimlerine ve hem de onların gelecekte verecekleri değer eğitimine önemli bir katkı sağlanabilirken bu çerçevede tartışmalar sağlanabilir ders içeriklerinde değerlerle ilgili kazanımlar artırılabilir ve araştırma projeleri geliştirilebilir.

Kaynakça

- Alınışık, Ü. ve Yılmaz, C. (2008). Değer Yargıları ve Tüketimde Çevreci Eğilimler. 13. *Ulusal Pazarlama Kongresi*, 30 Ekim-1 Kasım 2008 Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ayaydın, A. (2010). Okul Öncesi Döneminde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 187- 200.
- Aydın, A. (2005). *Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Öğrencilerinin Değer Hiyerarşileri ile İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Hiyerarşilerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, EBE, Ankara.
- Aydın, M. (2011). Değerler İşlevleri ve Ahlak. *Eğitime Bakış*, 19, 39-45.
- Bacanlı, H. (1999). Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri. *V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 15-17 Eylül 1999, Ankara.
- Başçıftçi, F., Yanpınar, O. ve Ergül, M. (2011). Öğretmen Adaylarının Değer Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Selçuk Üniversitesi Örneği. www.etad.net/dergi/index.php?journal=etad&page...op, 1/08/2013 tarihinde alındı.
- Coşkun, Y. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1), 311-328.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 6, 69-89.
- Dilmaç, B., Deniz, M. ve Deniz, M.,E (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-anlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.

- Dilmaç, B., Ertekin, E. ve Yazıcı, E. (2009). Değer Tercihleri ve Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 27-47.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Hançeroğlu, O. (1989). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-22.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. ve İmamoğlu, E. O.(2002). Value Domains of Turkish Adults and University Students. *The Journal of Social Psychology*, 142, 333-351.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Mehmedoğlu, A., U. (2007). Üniversite Öğrencilerini Değer Yönelimleri ve Dindarlık. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, s. 799. İstanbul.
- Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler, S.D.Ü. Öğrencileri Üzerine bir Çalışma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özol, A. (2012). *Sanat Eğitimi ve Tasarımda temel Değerler*. İstanbul: Panel Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1995). Sosyal Bilgiler Egitiminde Çağdaş Eğilimler, *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: TED Yayınları, 46-68.
- MEB (2010). *Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: MEB
- Rokeach, M. (1973). *Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Sağnak, M. (2003). *İlköğretim Okullarında Görevli Yönetici ve Öğretmenlerin Örgütsel Değerlere İlişkin Algıları ile Bireysel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Sarıcı Bulut, S. (2013). Gazi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü ve Diğer Bölüm Öğrencilerinin Değer Eğilimlerinin Karşılaştırılması. *Jasss*, 6(1), 1245-1261.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. In *Advances in Experimental Social Psychology* (M.P. Zanna, Ed.; vol 25, pp. 1-65). San Diego: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Reading in Psychology and Culture*, 2(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>, 10/09/2013 tarihinde alındı.
- Şahin Fırat, N. ve Açıkgoz K. (2012). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Değer Sistemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 422-435.
- Tanıt, T. (2007). *Eğitim Yöneticilerinin Değer tercihleri ile Yaratıcılıkları arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, EBE, İstanbul.

- Temel, Z. F. ve Aksoy A. B. (2001). *Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldız, S., Taşkiran, E. ve Çiçek, M. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Değerleri ile Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki: Kafkas Üniversitesi'nde bir Araştırma. *10. Ulusal İşletmecilik Kongresi*, 5-7 Mayıs (s.48-54). İzmir.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitim Dergisi*, 7, 108-128.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.